

CĂMĂGEL – RESTAURAREA UNUI OBIECT AROMÂN

Anca ȘTEFANOV*

*restaurator textile, Laborator Restaurare -
Conservare Patrimoniul Mobil și Imobil,
ICEM Tulcea

Abstract: *The paper presents an ethnographic piece from the Macedo-Romanian culture, which is part of the Museum of Ethnography and Folk Art collection within the Eco-Museum Research Institute in Tulcea. Technical studies of the object's making process, the degradations identified, as well as the causes that led to them, are the basis for establishing the diagnosis and the restoring methodology of this cultural heritage asset.*

Keywords: *ethnographic piece, Macedo-Romanian, Eco-Museum Research Institute Tulcea, restoration, methodology.*

Cuvinte-cheie: *obiect etnografic, macedo-român, Institutul de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea, restaurare, metodologie.*

Dobrogea ni se prezintă ca un mozaic de mai multe etnii, fiecare cu istoria, tradițiile și obiceiurile sale. Dintre acestea, menționăm: ucraineni, turci, tătari, ruși lipoveni, aromâni, bulgari, greci, italieni etc. Istoria aromânilor rămâne una extrem de complicată și presărată cu teorii privind originea și apartenența lor. Ei sunt însă mereu prezenți în timpul istoric. În 1925 și apoi în 1932, aromânii au fost colonizați în număr mare în Dobrogea de sud - Cadrilater, unii migrând din Macedonia din cauza situației economice dificile. În anul 1940, când Cadrilaterul a intrat în componența Bulgariei și a avut loc schimbul de populație între România și Bulgaria, o mare parte a aromânilor din Cadrilater au fost colonizați în județele Tulcea și Constanța.

Prin tradiție, aromânii au avut ca ocupație principală păstoritul. Practicarea păstoritului a favorizat în Dobrogea, ca și în alte zone, dezvoltarea altor meșteșuguri cu caracter casnic: prelucrarea lânii, torsul și țesutul în război, pentru realizarea țesăturilor de casă sau a pieselor de port.

Portul popular la aromâni, influențat de ocupația de bază, de climat și de ambientul cultural în care au trăit, se deosebește de celelalte popoare cu care au conviețuit.

Cromatică portului popular la aromâni este simplă, observându-se predominanța paletelor alb și negru - în costumele bărbaților și vârstnicilor, precum și predominanța roșului, în costumele femeilor și tinerelor.

În ceea ce privește ornamentica, costumele se diferențiază ca ornamente și simbolistică, în funcție de sezon, ocaziile pentru care sunt confecționate, vârstă, sex sau statut social.

Climatul și mai ales ocupațiile aromânilor și-au pus amprenta asupra portului: a materialelor folosite, în general groase, dar și asupra numărului mare de piese. Costumul bărbătesc este de un pitoresc inegalabil datorită pieselor care îl compun, dar și mândriei cu care acesta este purtat. Piesele de port aveau semnificație socială și de apartenență la locul de origine al purtătorului, diferența fiind făcută, mai ales, prin culoare și ornamente.

Cămăgelul este o piesă de port purtată de mire în ziua ceremoniei nunții, peste cămașă și decorată cu găitan negru la mâneci.

Cămașa albă este decorată la mâneci cu găitan negru. Obiectul este realizat din țesătură din lână împâslită și este format din stanii față - spate și mâneci. Stanii față și spate sunt croiți din aceeași bucată de material, care are lățimea de 34 cm. Stanul față este secționat pe mijloc iar răscoiala gâtului este croită cu o formă ușor rotunjită. Pentru a realiza lățimea necesară a obiectului, în părțile laterale au fost adăugate două fragmente de țesătură, numite clini. Mânecele sunt realizate dintr-o lățime de țesătură iar, pentru a da lărgimea necesară la nivelul subrațului, este introdus un clin triunghiular de la umăr până la nivelul cotului.

Asamblarea obiectului s-a realizat prin coasere la mașina de cusut, rezervele de coasere fiind rabatate într-o singură parte și fixate printr-o cusătură de tighel. Pe linia de deschidere a feței obiectul prezintă muchia finisată cu tighel, fără niciun ornament. Pe linia de răscoială a gâtului este fixat un paspoal cu o lățime de 2 cm, care are lizieră de material pe fața obiectului.

Fig. 1 și 2. Cămăgel, ansamblu, față și verso, înainte de restaurare.

La mâneci, obiectul este decorat cu găitane din lână neagră, așezate pe marginea inferioară și pe șlițul de formă triunghiulară. Găitanul este realizat din trei șnururi asamblate între ele, iar din cel exterior au fost formate câte două găici. Mâneca prezintă doi nasturi ornamentali realizați prin înnodarea unui fragment de șnur îndoit. Partea îndoită a șnurului este introdusă în țesătura perforată în prealabil și fixată prin coasere, iar capetele nodurilor sunt lăsate libere.

Țesătura este realizată în războiul de țesut orizontal în trei ițe cu legătura diagonal 1/2, cu aspect de bătătură. Firele de urzeală sunt simple, torsionate în sens Z. Firele de băteală sunt simple, torsionate în sens S. Cele două sisteme de țesere – urzeală și bătătură sunt torsionate în sensuri diferite, urzeala având grosimea mai mică. Denumirea tehnică a țesăturii este cașmir.

Șnurul găitanului este obținut prin împletirea a 8 fire de lână (simple, torsionate în S) cu secțiunea pătrată. Găitanul este format din trei șnururi asamblate. Nasturele este obținut prin împletirea a două șnururi sub forma unui nod.

Caracteristicile firelor sunt:

- ♣ fire de asamblare – fire de bumbac albe, duble, torsionate în S, formate din fire simple, torsionate Z;
- ♣ fir de asamblare nasture – fire de lână de culoare natur, duble, torsionate în S, formate din fire simple torsionate Z.

Fig. 3 (a,b). Cămăgel, detalii, înainte de restaurare: a - clin triunghiular mânecă; b - clin lateral față.

Fig. 3 (c-h). Cămășel, detalii, înainte de restaurare:
c - asamblarea obiectului; d - răscoiala gâtului; e - șliț mânăcă; f - găici; g - nasture; h - asamblare nasture.

Starea de conservare a obiectului este caracterizată prin:

Degradări produse în procesul de realizare a obiectului:

- ❖ Defect de toarcere – scai rămase între fibrele de lână, după procesul de obținere a firului (tunsul, spălarea, scărmanatul, pieptănatul, torsul);
- ❖ Defect de țesere – cârcel (zonal, fir prea răsucit) - Torsionare neuniformă;
- ❖ Defect de țesere – introducere băteală colorată pentru delimitarea lungimii de țesătură realizată;
- ❖ Defect de țesere – fire înnodate (urzeală sau băteală ruptă);
- ❖ Defect de împâslire – scămășare fire înnodate;
- ❖ Defect de coasere – prindere aglomerare fibre negre la asamblare;
- ❖ Pas de coasere neuniform – reglarea defectuoasă a mașinii de cusut.

Degradări produse în timpul purtării obiectului:

- ❖ Lacună de material cu destrămarea contur – produsă mecanic (spălare);
- ❖ Lacună de fibre împâslite – cauzată de un atac biologic superficial (molii);
- ❖ Lacună de material – cauzată de un atac biologic (molii);
- ❖ Pătare;
- ❖ Șifonare;
- ❖ Destrămarea capăt găitan.

Degradări produse în timpul depozitării:

- ❖ Cutare.

Operații de restaurare efectuate:

- Eliminarea aglomerării de fibre vegetale – cu ajutorul unui croșet foarte subțire;
- Introducerea firelor înnodate pe verso – cu ajutorul unui croșet foarte subțire;
- Introducerea cârcelilor pe verso – cu ajutorul unui croșet foarte subțire;
- Eliminarea firelor de băteală de culoare albastră și galbenă (introduse de țesătoare pentru a marca dimensional valul de pânză);
- Eliminarea aglomerării de fibre negre – cu ajutorul unui croșet foarte subțire;
- Lacună de material produsă de un atac biologic (molii) – se introduc fire din lână asortate cromatic și cu grosime asemănătoare, formând cele două sisteme de țesere. După rețesere se elimină rezervele de fir de pe verso.

Lacună de material cu destrămarea contur:

- ❖ Demontarea nasturelui și a găitanului prin secționarea firului de asamblare, pe o distanță necesară punerii în gherghef a zonei lacunare. Firul de asamblare nu a fost eliminat întrucât el asamblează, în același timp, și cele trei șnururi cu secțiune pătrată din care era confecționat găitanul;

Fig. 4. Țesătură legătura diagonal 1/2, cu aspect de băteală, detaliu stereo x.

a - eliminarea firelor de băteală de culoare albastră, detaliu.

d - consolidare pe suport nou, detaliu.

b - demontarea găitanului, detaliu.

e - consolidare pe suport nou, fixarea urzelii păstrate, detaliu avers.

c - fixarea provizorie a zonei pe suportul nou de consolidare, detaliu.

f - consolidare pe suport nou, fixarea urzelii păstrate, detaliu revers.

Fig. 5 (a-f). Cămășel, detalii, în timpul restaurării.

- ✦ Fixarea provizorie a zonei pe suportul nou de consolidare – pânză din bumbac 100%, de culoare natur, cu fir din bumbac de culoare albastră, folosind punctul de înșăilare des;
- ✦ Consolidare pe suport nou a conturului lacunei de material, cu fir din bumbac 100%, de culoare natur (Mouline), folosind punctul restauratorului pentru fixarea firelor care flatau (conturul prezenta destrămare). Am păstrat firele de urzeală din interiorul lacunei de material pentru a stabili cu precizie forma acesteia;
- ✦ Consolidarea pe suport nou a zonei vecine lacunei de material, cu fir bumbac 100%, de culoare natur (Mouline), folosind punctul zigzag -

pentru a da stabilitate zonei lacunare ce urmează a fi completată cu țesătură nouă din lână;

- ✦ Preluarea formei lacunei de material pentru croirea țesăturii noi - de completare, cu ajutorul unei folii de plastic suprapuse peste lacună;
- ✦ Croirea țesăturii de completare – țesătură din lână 100%, de culoare asortată cromatic, puțin mai deschisă decât originalul și fixarea centrală a acesteia (intarsia), cu punct în urma acului, în formă de zigzag. Firul de fixare este același cu cel de consolidare;
- ✦ Consolidare pe suport a conturului țesăturii de completare, cu punctul restauratorului scurt, care prinde cele două țesături, originală și cea de completare;
- ✦ Festonarea suportului de consolidare, cu prinderea fină a țesăturii originale – împâsliturii;
- ✦ Reconstituirea tivului mânecii prin îndoirea rezervei de coasere după linia originală, cu punct de tighel mic – asemănător punctului de coasere mecanică;
- ✦ Montarea găitanului prin coasere cu punct de înșăilare mic, ce traversează toate cele trei șnururi alăturate care îl compun și muchia mânecii, pe partea ei interioară;
- ✦ Secționarea rezervei de fir de asamblare găitan și reconstituirea cusăturii de asamblare a mânecii (care a fost eliminată la punerea în gherghef a mânecii), conform tehnicii originale;
- ✦ Montarea nasturelui – introducerea capătului dublu prin orificiu și asamblarea acestuia, cu fir din lână în patru puncte, conform cu tehnica originală de asamblare;
- ✦ Lacună de material produsă de un atac biologic (moli) – se introduc fire din lână, asortate cromatic și cu grosime asemănătoare, formând cele două sisteme de țesere. După rețesere se elimină rezervele de fir de verso.

g - preluarea formei lacunei de material, detaliu.

h - fixarea centrală a țesăturii de completare (intarsia), detaliu avers.

i - fixarea centrală a țesăturii de completare (intarsia), detaliu revers.

j - consolidare pe suport a conturului țesăturii de completare (intarsia), detaliu avers.

k - consolidare pe suport a conturului țesăturii de completare (intarsia), detaliu revers.

Fig. 5 (g-k). Cămășel, detalii, în timpul restaurării.

l - demontarea din gherghef, detaliu revers.

r - montarea găitanului, detaliu avers/revers.

m - festonarea suportului de consolidare, detaliu revers.

s - montarea nasturelui, detaliu revers.

n - reconstituirea tivului, detaliu avers.

t - lacuna de material (produsă de molii), detaliu avers.

o - montarea găitanului, detaliu revers.

u - reconstituire țesătură, detaliu revers în timpul restaurării.

p - montarea găitanului, detaliu avers.

v - reconstituire țesătură (rețesere), detaliu avers.

Fig. 5 (l-v). Cămăgel, detalii, în timpul restaurării.

Fig. 6 și 7. Cămăgel, ansamblu, față și verso, după restaurare.

Studierea tehnicii de realizare a obiectului, identificarea degradărilor, precum și a cauzelor care au dus la producerea lor, stau la baza stabilirii diagnosticului și a metodologiei de restaurare a bunului cultural de patrimoniu.

a - introducerea suportului din vatelină în mâneci, detaliu.

b - introducerea suportului din vatelină între stani, detaliu.

c - pliere, detaliu.

d - introducerea în cutia de depozitare/transport, detaliu.

Fig. 8 (a-d). Ambalare cămăgel, detalii.